

Kitap
Deęerlendirmeleri

Book Reviews

BUYRUK

Demet KARDAŞ*

*Başı açık yalın ayak gezenlerdeniz.
Haki payi abdal olup pırana gelmişlerdeniz.*

Özet

Bu çalışmada, Molla İbrahim tarafından kaleme alınan; Baki Yaşa ALTINOK'un çevirdiği, sadeleştirdiği ve yayına hazırladığı "Buyruk-İmam Muhammed Bakır ve İmam Cafer Sadık" isimli kitap tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Buyruk, Alevî-Bektaşî, inanç, kültür, ritüel.

INSTRUCTION

Abstract

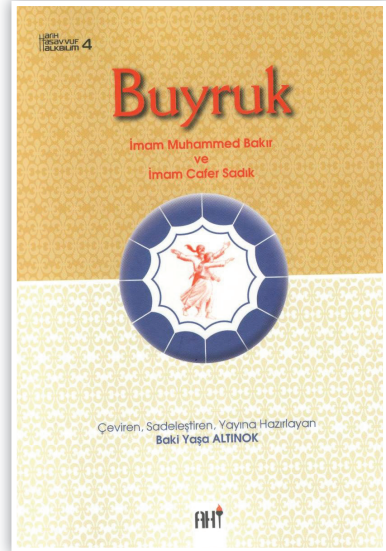
In this study, written by Molla İbrahim; turned, simplified and prepared for publication, "the commandment of Imam Muhammed Bakır and Imam Cafer Sadık," by Baki Yaşa ALTI-NOK is introduced.

Keywords: Instruction, the Alewi- Bektaşî, belief, culture, ritual.

Giriş

Buyruklar, Alevî-Bektaşî inanç ve kültürünü en güzel ve sıhhatli biçimde yansıtan kaynak eserlerdir. Buyrukların genelde İmam Cafer tarafından yazıldığı bilinir. Alevî-Bektaşî geleneğindeki Cem ibadetinin, Miraç olayının, erkân ve ritüellerin tam anlamıyla aktarıldığı bu eserin İmam Cafer ve İmam Muhammed Bakır'ın Buyrukları olması eserin önemini ortaya koymaktadır.

Buyrukların yazılmasına neden olan tarihi süreç eserde yer almaktadır. Hz. Muhammed'in vefatından sonra Hz. Ali'nin

* Okt., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara/Türkiye, demetkardas@gazi.edu.tr

ilk halife olmasını isteyen topluluk ilk Alevîleri oluşturduğu söylenir. Diğer üç halife döneminde hilafetin el değiştirme siyasetini özde benimsemeyerek muhalefette kalan Ehl-i Beyt ve taraftarları, sonraları iktidarı ele geçiren Emevî Hanedanlarının baskı, zulüm ve kıyımına uğramışlardır. Türkistan'a seferler düzenleyen Emevî hükümdarı Muaviye'nin ırkçılığa dayalı Türkleri İslamlaştırma siyaseti ve sonrasında kan dökücü lakabıyla anılan Hacca'ı Zalim'in Türkistan'da yüzbinlerce Türk'ü, çocukluğu, kılıçtan geçirmesi Türklerin Emevîlerden nefret etmesine sebep olmuştur.

Hızır Hüseyin'in M.681'de ailesiyle birlikte Kerbelâ'da şehit edilmesi olayı, Türkistan'da büyük bir üzüntüyle karşılanmıştır. Emevîlerin zulmünden bunalan Hz. Muhammed'in diğer akrabaları, kurtuluşu Türkistan'a ve Türklerin yanına göç etmiş ve böylece Türklerle Ehl-i Beyt birlikteliği ortaya çıkmıştır.

Eserde, Türkistan'dan başlayıp Anadolu'ya devam eden süreçte Alevî-Bektaşîliğe gönül veren; Ebu Müslim Horasanî, İmam Ali Rıza, Ahmet Yesevî, Lokman Perende, Hacı Bektaş Velî, Şeyh Safiyüddin Erbedilî, Şah İsmail Hatâyî hakkında bilgi verilmektedir. Eserde, eseri yazdıran Seyyid Cafer Bin Seyyid Ali evladı Sarı Saltık ve eseri kaleme alan Kemter Molla İbrahim hakkında geniş bilgi bulunmamaktadır.

Buyrukları yazan İmam Muhammed Bakır ve İmam Cafer Sadık'ın hayatı anlatılmaktadır. Buyruklar, Hızır Aleyhisselam vasıtasıyla Şeyh Safi Hazretlerine bu iki İmamın ağzından öğretilmiştir. Muhammed Bakır (d.677-öl.733) , Cafer Sadık (d.699-öl.765) ile Şeyh Safiyüddin'in (1334) yaşadığı dönemler arasında 650 yıl kadar bir zaman farkı vardır. Bu iki İmamın öğretileri olan *Buyruk*, kıyamet gününü ölümsüz olan Hızır aracılığıyla Şeyh Safiyüddin'e ulaştırılmıştır. *Buyruk*'un içindeki öğretiler, Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyt'e vasiyeti olan *Sarı Defter*'den alındığını bazı yazma eserler bildirmektedir.

Alevî-Bektaşî geleneğindeki Cem Âyini, erkân ve ritüellerin tam anlamıyla anlatıldığı *Buyruk*'ta geçen belli başlı konular şöyledir:

- Dört kapı kırk makam,
- Musâhiplik, yol ve erkân,
- Mürebbî, kurban, tercemân kavramları,
- İkrar vermek, erkân çalmak, gülbank okumak,
- Erkân değneğinin (Tarık) cennetteki (Tûbâ) ağacından kesilmesi,
- On İki İmamlar, On Yedi Kemerbest,
- Dâra durmka,
- Tecellâ, tevellâ,
- Ak taşa sikke çalınması.

İncelenen bu eser iki ana bölümden oluşmaktadır. Eserin I. Bölümünde *Buyruk* metni, elyazması nüshanın 1a-104b varakları arasında yer alan ana metin içinde ağırlıklı olarak Hz. Muhammed, Hz. Ali, Muhammed Bakır, İmam Cafer Sadık, Şeyh Safi ve Hızır arasında geçen konuşmalar yer almaktadır. Bu bölümde Alevî-Bektaşî inançları, dört kapı, kırk makam, cem ve musâhiplik kuralları ile ilgili sorular ve bu sorulara cevap şeklinde işlenmektedir. II. Bölümde ise 106b-108a varakları arasındaki On İki İmâmların isimleri, kaç yaşında vefat ettikleri ve kim tarafından şehit edildikleri anlatılmaktadır.

Eser, cümle evliyaların, enbiyaların sırrını toplayan Ali-Muhammed'dir. Onların soyu olan On İki İmamlar. On Dört Masum'u paklar. On Yedi kemerkestlerdir. Dört Kapı Kırk Makam'ın dürr-i meknûnu yani parlak incileri İmam Bâkır'ın, İmam-ı Cafer-i Sadık'ın gizli ilminin tamamını aktarır. Eserde, buyruklar altmış altı alt başlıkta sadeleştirilerek düzenlenmiştir:

İmâm Muhammed Bakır Buyruğu, Peygamberler Soyu, On İki İmamlar, Abdal Olmak, İmâm Cafer Buyruğu, Dört Kapı Nedir?, Rehber Kapısı, İkrarına Sahip Olmayan Talibin Durumu, Musahip Kapısı Nedir?, Hz. Muhammed'in Hz. Ali ile Musahip Olması, On İki Farz, On İki Farz Nedir?, Musahip Kavli ve On İki Farz Nasıl Yerine Getirilir?, Mürebbi Kapısı Nedir?, Talibin Dünyadan Ayrılması, Ahiret Hayatı, Talib Cennette, Tarik Çalma, Talibin Tac, Helle, Kemerkest Giyinmesi, Talibe Erkan Çalınması, Talibe Verilen Cennet Yemekleri...

Eserde, *Talibe Verilen Cennet Yemekleri* şöyle anlatılmıştır: "... Sonra Şah, İmam Hasan Askeri'ye: 'O mübarek ismi Şah talib Mihmanımızdır. Elini eline al, bir sini alın, baki Rıdvan'a varın, selvinaz meyvasından cennet yemekleri, cennet meyvası döşensin. Kırk gün tamam oluncaya kadar bekleyip hizmetinizi yapın.' diye buyurdu." Diğer alt konu başlıkları şunlardır:

Dünyada İyilik Eden Talib Mükâfatını Görür, Azrâil'in İkrar Vermesi, Mikâil ve İsrâfil'in Tanıklık Etmesi, Azrâil'in Dara Durması, Cebrâil'in Cem'e Gelmesi, Azrâil'in Semaha Girmesi, Yaratılış, İnsanın Yaratılışı, Elmanın Dört Parçaya Bölünüşü ve Ruhların Yaratılışı, İnsana İki Türlü Kısmet Verilir?, Ruhların Yaratılış Sırrı, İnsanın Yaratılış Nedeni, Ali Cömerttir, Mürebbi Kimdir?, Mürebbi Kapısının Farzı Üçtür, Mürebbi Kapısının Üç farzı, Mürşid Kapısı Nedir?, Mikâil ve Azrâil'in Darı, İkrar Nedir?, İkrardan Dönenin Hali, Azrâil'in Münkir ve Nekir'e İkrardan Dönen Kulu Sorması, Azrâil ve İkrarlı Talib, Ruhların Kırk Bin Yıldır Yatması, Her Şey Ben'im...

Her Şey Ben'im alt konu başlığında, "... 'Ya Hızır gel şimdi göreyim cümle eşyaları yarattın, cümlesine ad verdin, ruhlar ise nice kere yüz bin yıllar esir yani cansız yattı. O zaman sizin ile on yedi ruh idik, hiçbir böyle ruh duydun mu?' O zaman koşup secde ettim. 'Cümlesini sende gördüm Ya Resulullah!' dedim. Yine dedim ki:

‘Ya şah on iki ruh senin ruhun olduğunu bilmeyenler, senin şefaatten mahrum olsun. On İki İmam senin zatındır ya Şahım’ deyip secde ettim.” Hızır’a Yaratanın her şey olduğu anlatılır. Alt konu başlıkları şöyle devam eder:

On İki İmamlar’ın Ruhlarının Yaratılması ve Kandilin İçine Konulması, Sekiz Cennet, Yedi Cehennem, Mikâil, Cebrâil, Azrâil, İsrâfil’in Kandile Konması, Cennetlere Ad Verilmesi, Edebi Olan Hak’tır, Kara Taştan Cehennemın Kaç Yılda Yapıldığı, Yetmiş İki Milletin Yaratılışı ve Güruhu Naci, Yedi Cehennemın Yapılışı, Cennet Çeşmeler, Tuba Ağacı, Süt, Bal, Mizan Terazî, Şeytan’ın ateşten yaratılışı, Şeytan’ın Lanetlenmesi, İnsan Dört Nesneden Oluşur, Sofranın Hazırlanışı, Azrâil, Cebrâil, Mikâil, İsrâfil’in Ruhlarının bedenlerine Girmesi, Dört Büyük Meleğin Ruhlarının Elli Yedi Bin Yıldır Yatması ...

Hızır ile Şahın *Dört Büyük Meleğin Ruhlarının Elli Yedi Bin Yıldır Yatması* üzerine yaptığı konuşma: “ ... Şah, ‘Ya Hızır melekler ile ne söyleştiniz’ buyurdu. Ben, ‘Ya Resulullah benim söylememden sizin bildiğiniz çoktur.’ dedim. Şah, ‘Onlar bu akılda oldukça daha çok yatarlar.’ Dedi. ‘Doğru söylersin Ya Resulullah’ dedim.” şeklinde aktarılmaktadır. Hızır’ın Dört Melekten Üstünlüğü ve Hızır’a Verilen Boz At, Dört Büyük Meleğe Ad Verilmesi.

Eser, kitabın yazarının adı ve duası alt konu başlığı ile devam etmektedir. Bu alt başlıkta: “Seyidi kâinat. Yazdıran günahkâr Seyyid Cafer bin Seyyid Ali evladı Sarı saltık. Yazan sefil yüzünün kapısının kemteri, yolunda koyu seri, emanet gerçeğe cümle varı, bu cihanda ve öbür cihanda yâri gari, bu demde kurtarandır seri.

Okuyanı, dinleyeni, yazanı, yazdıranı rahmetinle yarlığı ya Gâni. Sizler de due eylen ey cem erenleri. Aşk oduna yandıra canı. Umarız ki ismi Şah talib ayağı tozundan ayırmaya Gâni. Şeytan lâînin şerrinden saklaya din ve imanı. Dinimiz Muhammed ve imamımız Ali. Ali’yi hak bilmeyen merduttur beli.

Münacatı hakir Cafer kainatkarı günahkâr Seyyid Ali. Onu yazan kemter Molla İbrahim 1187/1772 Muharrem ayının 8’inde yazdı.

Çok emek zahmet çeküp gördüm elem,
İmdi iş temmet deyüp salladım kalem.
Okuyanın fasih olsun lisanı,
Yazonun ruhuna sebû’l mesâni.

Yol Ehli Neleri Bilmeli, On İki İmam’ın Hayatları, Talib Hakkında Hz. Ali’ye Söylenen Sözler ve Yol ve Erkan alt konu başlığı ile eser son bulmaktadır.